

Kommunstyrelsen

Ks § 245

Dnr 2025/00582

Remissvar, Ny kärnkraft i Sverige – ett samlat system för omhändertagande av radioaktivt avfall SOU 2025:104

Kommunstyrelsens beslut

1. Kommunstyrelsen beslutar att tillstyrka utredningens förslag.
2. Kommunstyrelsen beslutar att särskilt betona behovet av stöd till kommuner som kan bli föremål för etablering av framtida avfallslager och att utredningen behöver kompletteras i det avseendet.

Bakgrund

Mariestads kommun har från Regeringskansliet getts möjlighet att yttra sig över SOU 2025:104. Remissvaren ska ha inkommit till Regeringskansliet senast den 5 december 2025.

För att klara klimatomställningen behöver det genomföras en kraftfull utbyggnad av elproduktionen med målsättningen att Sverige senast år 2040 ska ha 100 procent fossilfri elproduktion, så att industrin och transportsektorn kan elektrifieras och sluta använda fossila bränslen. En förutsättning för nya reaktorer är att det kärnavfall och använda kärnbränsle som verksamheten genererar kan omhändertas på ett säkert sätt.

Systemet för omhändertagande av kärnavfall och använt kärnbränsle från nya kärnkraftsreaktorer bör i enlighet med erfarenheter från befintligt system vara aktörsdrivet. Ett aktörsdrivet system förväntas leda till en utveckling av effektiva lösningar för omhändertagandet av det kärnavfall och använda kärnbränsle som uppkommer i verksamheterna.

Staten har också ett övergripande ansvar för avfallet vilket omfattar ett sekundärt ansvar att träda in om någon aktör inte förmår fullgöra sitt långtgående ansvar, samt sistahandsansvar för slutförvar efter slutlig förslutning.

Utredningens förslag och överväganden

Ny lag om ett samlat system för omhändertagande av radioaktivt avfall införs. Lagen syftar till ett långsiktigt, ansvarsfullt och säkert omhändertagande av kärnavfall, kärnämne som inte används på nytt såväl som icke kärntekniskt avfall som uppkommer i Sverige. Förslaget till ny lag om omhändertagande av radioaktivt avfall har utformats enligt följande grundläggande principer:

- Principen om avfallssystemets öppenhet för nya aktörer,
- Principen om att den som ger upphov till avfall säkerställer erforderliga resurser för omhändertagandet,
- Principen om att varje aktör står för sina egna kostnader och att något solidariskt ansvar inte föreligger,
- Principen om att ta tillvara etablerad kunskap och erfarenhet med beaktande av utveckling inom vetenskap och teknik.

- Principen om att den som ger upphov till radioaktivt avfall säkerställer erforderliga resurser för omhändertagandet.

Nationell avfallsorganisation

Det ska etableras en nationell avfallsorganisation med uppdrag att samordna långsiktig och strategisk planering av omhändertagande av radioaktivt avfall. Den nationella avfallsorganisationen ska finnas så länge radioaktivt avfall kan uppkomma i Sverige och till dess allt sådant avfall har omhändertagits.

Aktörerna som ingår i den nationella avfallsorganisationen har kvar grundläggande ansvar och skyldigheter för planering och genomförande av omhändertagande av kärnavfall, använt kärnbränsle och icke kärntekniskt avfall som tillkommer den som ger upphov till avfallet. Organisationen övertar således inga skyldigheter utan ges en samordnande och koordinerande funktion i planeringsarbetet. Sammantaget kan det finnas vissa utmaningar med att etablera ett aktörsdrivet avfallssystem. Utredningen bedömer dock att fördelarna är betydande, inte minst mot bakgrund av att det befintliga systemet, i kombination med tydlig statlig styrning, framgångsrikt har etablerats av befintliga kärnkraftsaktörer. Även i Finland och Kanada finns goda erfarenheter av aktörsdrivna avfallssystem.

Behov av justeringar i miljöbalken

För att underlätta framtida utbyggnad av befintliga eller framtida anläggningar för att ta hand om radioaktivt avfall bör möjligheter till ändringstillstånd enligt miljöbalken ses över. Miljöbalkens bestämmelser om obligatorisk omprövning av vattenverksamhet där arbetstiden har bestämts till längre tid än 20 år kan också behöva ses över för framtida prövningar av olika slutförvarsanläggningar.

Skälen för bedömningen: När en anläggning för att ta hand om radioaktivt avfall har fått tillstånd enligt miljöbalken, har en omfattande prövning skett. Arbeta med att etablera anläggningen och sedan bedriva verksamheten där kommer sannolikt att ske under lång tid. Om det senare skulle visa sig att det finns förutsättningar för och behov av att utöka anläggningen, bör en prövning om utökningen kunna ske utan att hela anläggningen omprövas.

Ett statligt bolag för radioaktivt avfall

Ett statligt bolag med samhällsuppdrag bör hantera de uppgifter i den nationella avfallshanteringen som är statens ansvar. Bolaget har som ett av sina uppdrag att bilda den nationella avfallsorganisationen och att genom denna utöva statens ansvar för kärnavfall och använt kärnbränsle som inte ska användas på nytt.

Med statens ansvar avses statens sistahandsansvar (ansvar för avfall som är placerat i slutförvar som är slutligt förslutet), statens sekundära ansvar (ansvar att fullgöra skyldigheter om det inte finns någon tillståndshavare som kan göras ansvarig) och, enligt förslag från utredningen, att fullgöra återstående skyldigheter efter beslut om statligt övertagande av ansvaret vid en tidigare tidpunkt än sistahandsansvaret.

Påverkan kommuner

I det nya förslaget till avfallssystem är kommunernas roll inte förändrad. Kommuner är platser där avfallet kan uppstå, mellanlagras eller deponeras i geologiska slutförvar.

För kommuner som är aktuella för en etablering av sådan verksamhet krävs, som utredningen konstaterade i det förra delbetänkandet, ett ställningstagande till verksamheten i ett tidigt skede (principbeslut enligt SOU 2025:7).

För det fall att nya kärnkraftsanläggningar kommer att etableras i kommuner som saknar tidigare erfarenhet av sådan verksamhet lär det därför krävas att berörda kommuner bygger upp ny kompetens och kunskap på området, bland annat avseende avfallsfrågor.

Förslagen i delbetänkandet bedöms inte påverka det kommunala självstyret.

Mariestads kommuns överväganden

Utredningen har gjort en grundlig genomgång beträffande de organisatoriska förutsättningarna för att det radioaktiva avfallet ska omhändertas på ett säkert sätt. Mariestads kommun saknar emellertid en mer utvecklad diskussion om hur en etablering av den här betydelsen kan påverka en kommun av Mariestads befolkningsstorlek. Såväl under tillstånds- som etableringsfasen kan ett stort engagemang och eventuellt även betydande farhågor hos medborgarna förväntas.

Kommunen anser därför att utredningen bör kompletteras i den delen. Avfallsfrågor blir naturligt nog en betydande del i kommunens arbete men att hantera medborgarnas frågor och synpunkter kan bedömas bli nog så krävande. Ett avsnitt om vilket stöd och kompensation som kommunen kan påräkna bör därför tillföras avsnittet om hur kommuner påverkas generellt.

Bedömning ur miljömässig dimension

Den sociala dimensionen gynnas också av en ändamålsenlig process för att den energi som behövs för omställningen tillskapas. Kommunens roll att företräda folkviljan blir helt avgörande eftersom kommunen fortsatt har en vetorätt. Kommuneras frågeställningarna på ett noggrant och transparent sätt borde den sociala dimensionen gynnas.

Bedömning ur social dimension

Tillgång på fossilfri energi är en förutsättning för att den omställningen till ett koldioxidneutralt samhälle ska kunna genomföras. Omställningen gynnar såväl yngre som den äldre generationen. För kommande generationer som ska leva i det framtida samhället är processerna för tillståndsgivning särskilt viktiga. Processerna behöver vara noggranna och transparenta. Något särskilt behov av en barnkonsekvensanalys bedöms utifrån detta resonemang inte föreligga.

Bedömning ur ekonomisk dimension

I utredningen beskrivs att kommuner kommer att behöva kompetensutveckla politiker och medarbetare för att de ska kunna vara delaktiga i tillståndprocesserna. Initialt kan det innebära en del kostnader men skiljer sig antagligen inte i nämnvärd omfattning jämfört när andra stora etableringar sker i en kommun. Förslaget bedöms därför inte påverka den ekonomiska dimensionen i någon större omfattning. Inte heller bör utredningens förslag påverka de miljömässiga och sociala dimensionerna på ett negativt sätt.

Arbetsutskottets förslag

Förslaget överensstämmer med kommunstyrelsens beslut.

Behandling på sammanträdet

Ordförande Johan Abrahamsson (M) tar upp arbetsutskottets förslag till beslut och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Underlag för beslut

Ksau § 512/25

Kommundirektörens tjänsteskrivelse, daterad 2025-10-30

Hållbarhetsstrategens tjänsteskrivelse, daterad 2025-10-29

SOU 2025:104 Ny kärnkraft i Sverige – ett samlat system för omhändertagande av radioaktivt avfall.

Beslutet ska skickas till:

kn.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till kn.cks.remissor@regeringskansliet.se. Ange diarienummer KN2025/ /01854

hallbarhet@mariestad.se

Maria Gustavsson, enhetschef Strategi- och Hållbarhetsenheten